

ALJAŽEVCI

ALJAŽEVI PRIJATELJI

**Predavanje ob 70.letnici
Gornjesavskega muzeja
Jesenice, Slovenski planinski
muzej**

Natalija Štular,
kustosinja pedagoginja

2021



Fototeka Slovenskega planinskega muzeja, GMJ

JAKOBOVA ŽIVLJENJSKA POT



Zavrh pod Šmarno goro,
6. julij 1845

Oče Anton, leseno piščalko
na 6 luknjic



Ljudska šola,
Smlednik, 1853, 1854

Janez Dolinar, organist

Martin Krek, nekaj iz
glasbene teorije



NORMALKA, 3.r., učitelj Potočnik
LJUBLJANA,
1855 – 1858

učitelja Zentrih in
Stökl, šolske maše v
stolnici in skupno
petje



GIMNAZIJA,
1858 - 1866

Alojzijevešče: **Anton NEDVED**
izvrsten pevovodja, učil temeljito,
Učil v Čitalnici in pri
Filharmoničnem društvu: **VI**
IMATE TALENT ZA GLASBO, NE
ZANEMARITE SE!

Svoj kvartet, 1. tenor

V 8. šoli vodi gimnazijsko petje
(obiskoval skladatelja Gregorja
Riharja v stolnici, ki ga 1868
zamenja ANTON FOERSTER)

**Kot dijak med počitnicami že v gore. S prijatelji na
Storžič, Kum, Blegoš in Krvavec.**

**FAKULTETA DUNAJ,
1866 – 1867**



Slovansko pevsko
društvo

Akademsko društvo

Rad hodil v dvorno
kapelo poslušat
Mozarta in Haydna

**LJUBLJANA, BOGOSLOVJE
1867 - 1871**

Obiskoval glasbenega vodjo stolnice **A. Foersterja**, pel na
koru

Vodil zbor v semenišču

Včasih pel pri čitalniškem zboru 1. tenor

V 4. letniku učil koral za novomašnike

**KAPLAN, TRŽIČ, 1871 - 1880
1872, posvečen v novomašnika**



Zbor čevljarskih
pomočnikov

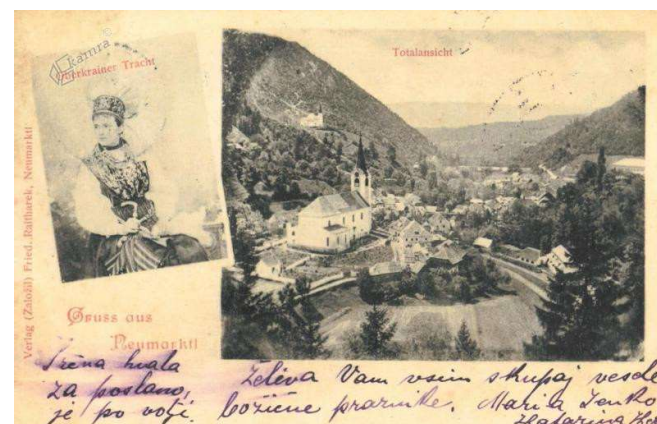
Moški gosposki pevski zbor

Sveta noč, prevedel v
slovenščino

Nabavi klavir

**Eden redkih hribolazcev,
na Storžiču, Begunjščici
(nevihta)**

**2. odmevna plezalna
tura: zvonik (kositer
11 - 9 m²)**



<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/prve-razglednice-trzica-in-okolice.html>

**ŽUPNIK, DOBRAVA PRI
KROPI, 1880 - 1889**

Ceciljanska vojska (Brenčelj)

Podpre Simona Gregorčiča

Gorenjski zbor za cesarja
Franca Jožefa, Bled, 1883: 60
pevcev

Nov zvon v cerkvi (sam določi
ton) in orgle

Planinski izleti: 1883 prvič v
Vratih, 1887 prvič na Triglavu

**ŽUPNIK, DOVJE,
1889 – 1927, 38 let**



<https://www.rtvsllo.si/kultura/razglednice-preteklosti/pestro-poletje-jakoba-aljaza-2-del/315560>

Dela za skupnost:

Prenova cerkve na Dovjem drenaža, stranski oltarji, orgle (1914)

- načrt za vodovod (1924) in elektrifikacijo (1928)
- Kulturni dom
- Uredil prepis 137 parcel domačinov v zemljiško knjigo
- Nadzornik Poslovalnice in hranilnice v KG
- Sestavil posebna navodila za gradnjo in čiščenje dimnikov, da ne bi prihajalo do požarov, kupil 4 majhne ročne brizgalne, uvedel slovensko poveljevanje med gasilci
- Ustanovi Katoliško slovensko izobraževalno društvo (včlanjeno v Prosvetno zvezo)

Glasbeno delo:

Občutki, Dunaj, 1895 (za moški zbor s samospевom, besedilo Lovro Toman).

Slovenska pesmarica, 1. zvezek, Celovec, 1896; 2. zvezek, 1900 (ponatis 1911; dopolnjena izdaja v enem zvezku, Prevalje, 1923; Aljaž urednik in avtor 13 skladb).

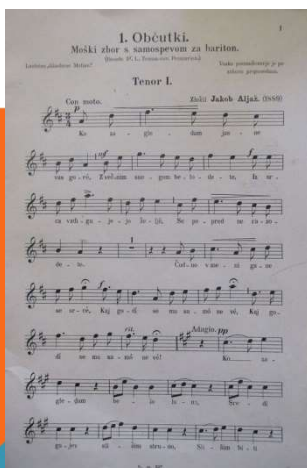
Štirinajst zborov : 7 mešanih in 7 moških, Dovje, 1904 (besedila Simon Gregorčič in Fran Levec).

Mešani in moški zbori, I–V, Ljubljana, 1908; VI–VII, 1909; VIII, 1912; IX, 1920.

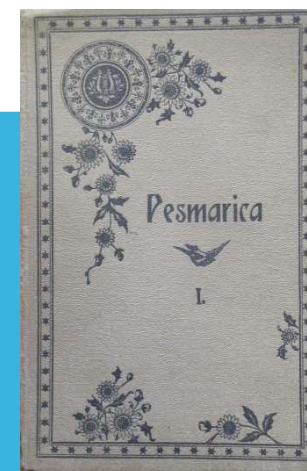
Pevski spomini, *Pevec*, 3, 1923, št. 1–12; 4, 1924, št. 1–12.

Spominčice, Ljubljana, 1995 (izbor Aljaževih pesmi, glasbena kaseta).

Slovenska pesmarica - v njej je zbral najbolj znane zborovske skladbe slovenskih skladateljev. Izdaja je pozitivno vplivala na **nastajanje pevskih zborov na podeželju ter bila pomembna zaradi širjenja slovenske umetne pesmi med ljudstvom.**



Aljaževa skladba Občutki na besedilo Lovra Tomana. Tiskana je bila pri Glasbeni matici leta 1895. Fotoarhiv Andrej Mrak



Mohorjeva Pesmarica, kakršna je izšla leta 1896. Vezana različica. Foto:arhiv Andrej Mrak

Planinska dela:

Aljažev stolp, 1895

Staničevo zavetišče, 1895

Spominska plošča Valentinu Vodniku pod vrhom Triglava ob 100. letnici njegovega vzpona na Triglav, 1895

Popravilo slapa Peričnika, 1895

Triglavsko koča na Kredarici, 1896, 1909

Aljaževa koča v Vratih, 1896

Aljažev dom, 1904, 1910

Zavarovanje poti na grebenu Malega Triglava, 1897

Kapelica Lurške Matere božje na Kredarici, 1897

Novozgrajeni odsek poti v Radovno v Tnalu, 1901

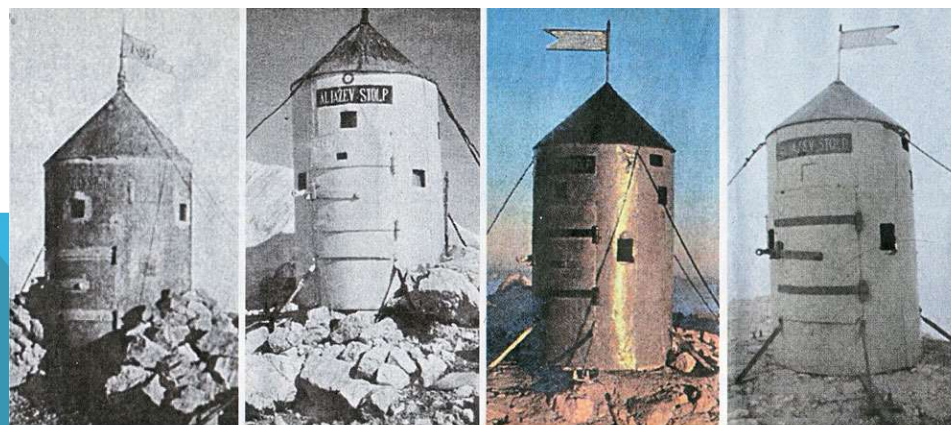
Tominškova pot iz Vrat do studenca pod begunjskim vrhom, 1903

Šlajmarjeva vila v Vratih, 1907

Pisateljstvo:

Planinski spomini, *Planinski vestnik*, 22, 1922, št. 1–12; 23, 1923, št. 1–6.

Opis mojega življenja, *Planinski vestnik*, 23, 1923, št. 8–11.



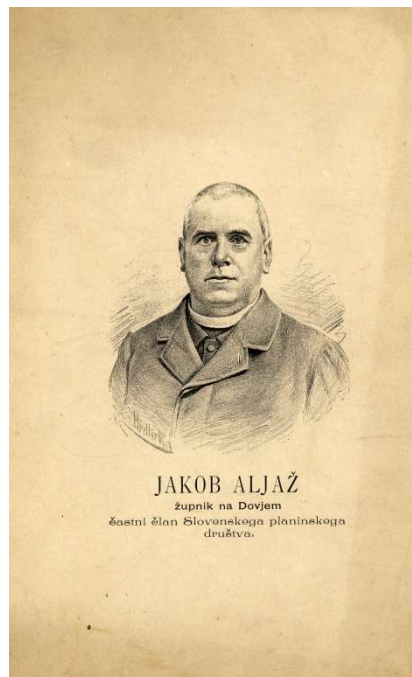
ALJAŽEV STOLP NA TRIGLAVU – Od prvotne podobe leta 1895 (od leve proti desni; slika 1) je do petdesetih let prejšnjega stoletja (slika 2) doživel vrsto preobrazb in tudi za tem spreminjal svojo podobo (slika 3). Današnji stolp (slika 4) precej spominja na svojo prvotno različico.

<http://triglavski-narodni-park.splet.arnes.si/files/2014/03/de03a.jpg>



Kot starešina na ohceti,
v sprevodu na Dunaju,
1908

(Fototeka Slovenskega planinskega
muzeja, GMJ)



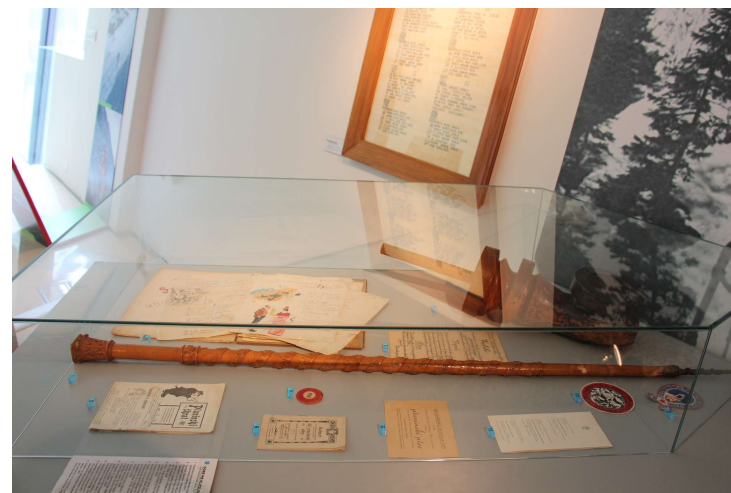
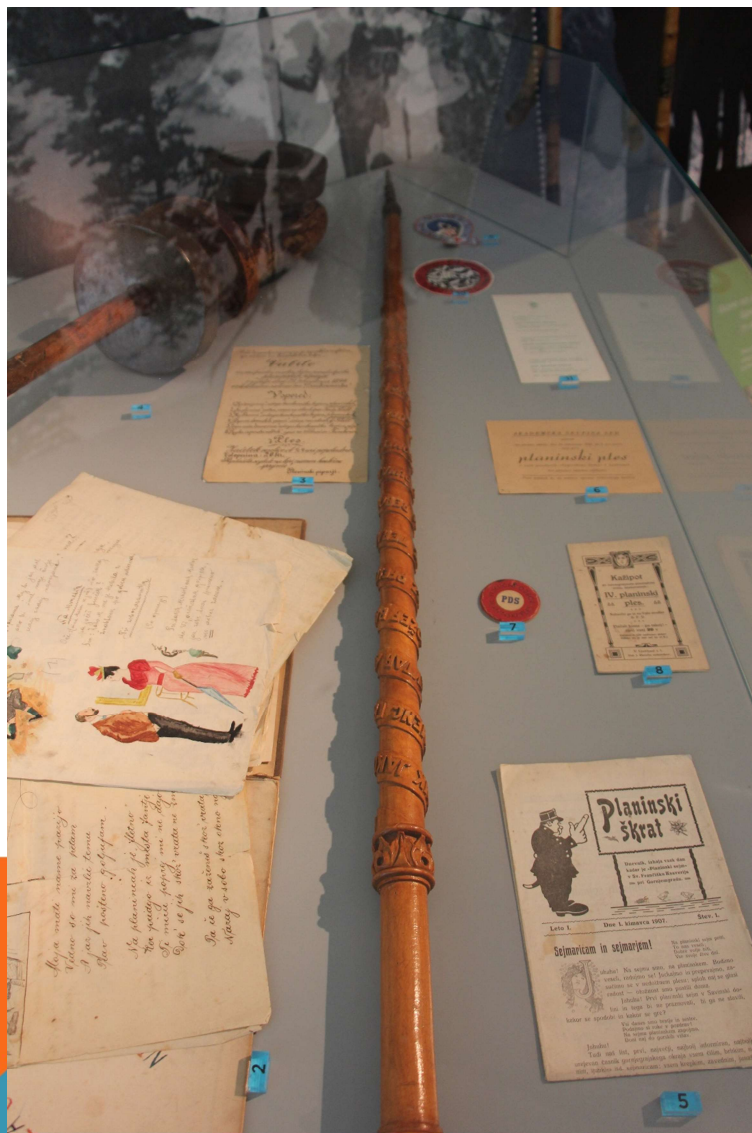
Grob Jakoba Aljaža na
Dovjem.

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja,
GMJ

Aljaževa uglasbitev Gregorčičeve pesmi »Kmetški
hiši« izvira iz leta 1912, ko je bila tudi objavljena v
VIII. zvezku njegovih mešanih in moških zborov.
Foto: Arhiv NUK



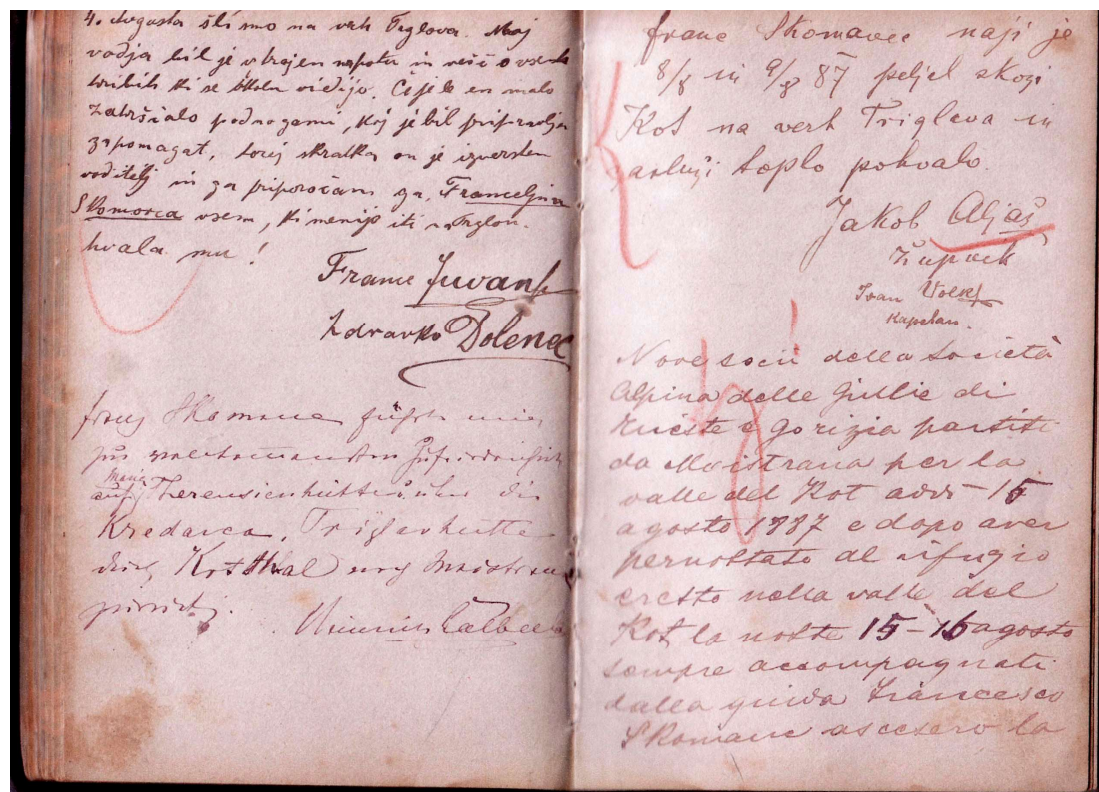
PONOSNI NA GRADIVO, KI GA HRANIMO V SLOVENSKEM PLANINSKEM MUZEJU KOT DEL PLANINSKE ZBIRKE



Planinska palica Jakoba
Aljaža, 1880

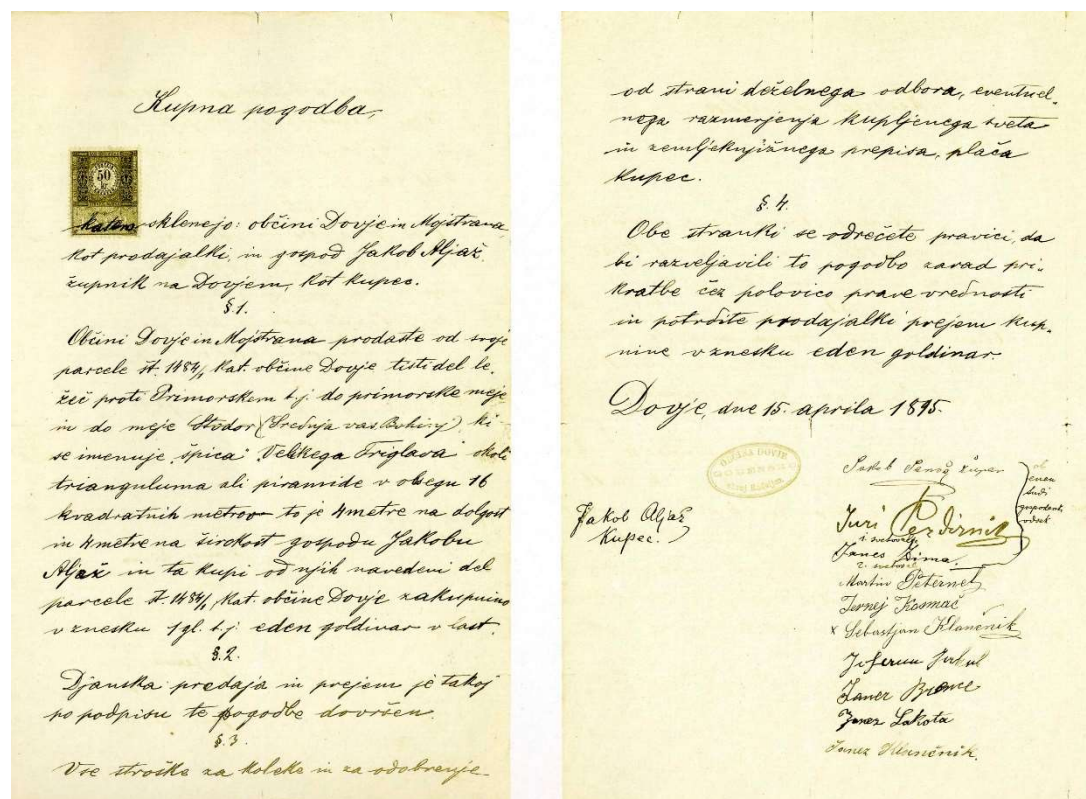
PONOSNI NA GRADIVO, KI GA HRANIMO V SLOVENSKEM PLANINSKEM MUZEJU KOT DEL PLANINSKE ZBIRKE

Arhivsko gradivo:



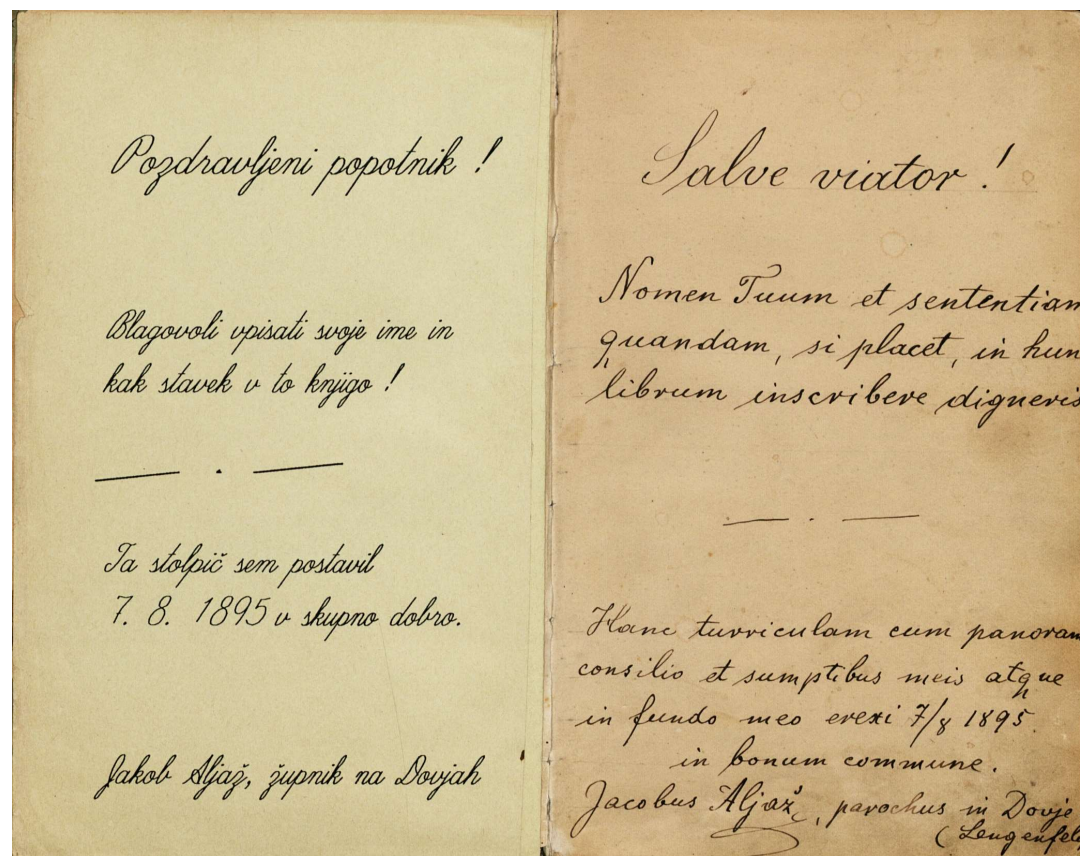
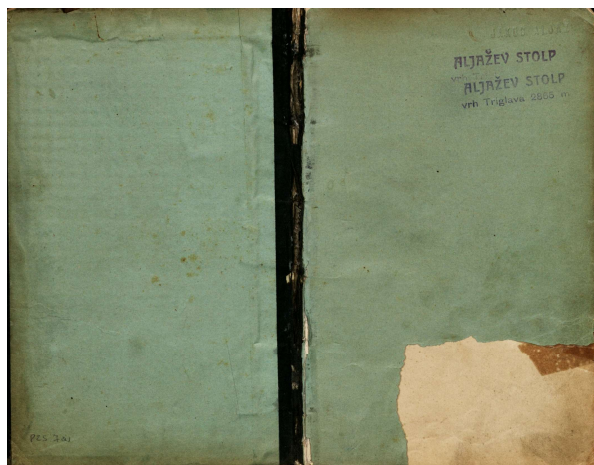
Aljažev zapis v vodniški knjižici vodnika Franca Skumavca
Šmerca s katerim se je 1887 prvič povzpел na Triglav.

**PONOSNI NA GRADIVO, KI GA HRANIMO V SLOVENSKEM PLANINSKEM MUZEJU KOT DEL
PLANINSKE ZBIRKE**



Kupna pogodba za svet vrh Triglava med Aljažem in dovško občino, 1895.

**PONOSNI NA GRADIVO, KI GA HRANIMO V SLOVENSKEM PLANINSKEM MUZEJU KOT DEL
PLANINSKE ZBIRKE**



Prva vpisna knjiga iz Aljaževega stolpa z Aljaževim posvetilom,
1895.

**PONOSNI NA GRADIVO, KI GA HRANIMO V SLOVENSKEM PLANINSKEM MUZEJU KOT DEL
PLANINSKE ZBIRKE**

Triglav.

Con moto.

Zložil **Jakob Aljaž**.
Besede **Slavinove**.

Oj Triglav, moj dom, ka-ko si kra-san! Ka-ko me iz-va-bljaš iz
Oj Triglav, moj dom, če-tu-di je svet Za-ča-ral s ču-de-si mi
Oj Triglav, v spo-mi-nu mi je tvoj čar, Za-to pa te lju-bim in

ni-zkih ra-van V po-le - tni vro-či - ni na str-me vr-he, Da
več-krat po-gled; Tu - ji - na smeh-lja - je ka - za - la mi kras, Le
bom te vse-kdar; In za - dnja ko u - ra od - bi - la mi bo, Pod

tam si spo-ti - je vsa - mo - ti sr-ce, Kjer vre - lec iz-vi-ravska-
na te sem mi-sli-l lju - be - če vsak čas, O te - bi sem sa-njal sred
tvo-jim ob-zor-jem naj spa - va te - lo, Kjer pti - čki ra-do-stno na-

Besedilo pesmi „Oj, Triglav, moj dom“ je napisal Matija Zemljič, Aljaž pa jo je uglasbil. Prvič je bila zapeta na slovesnosti ob odprtju Aljaževega stolpa.

[illegible]

Načrt prvega Aljaževega doma v Vratih, 1904.



[illegible]

PONOSNI NA GRADIVO, KI GA HRANIMO V SLOVENSKEM PLANINSKEM MUZEJU KOT DEL PLANINSKE ZBIRKE

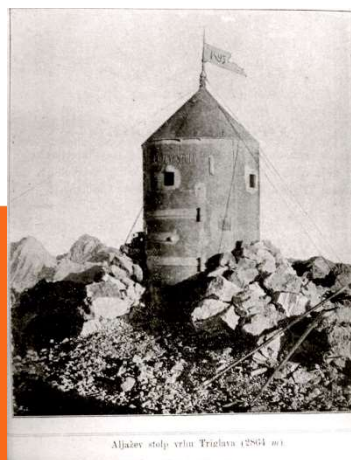
Fotografsko gradivo:



Poroka na Kredarici, 1900.



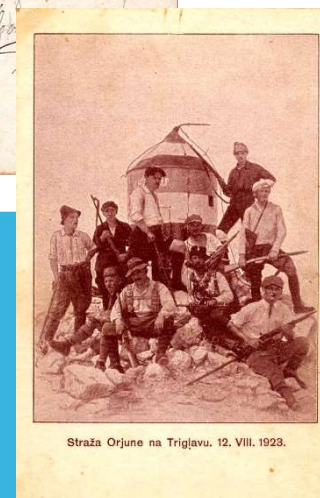
Razglednice.



Aljažev stolp, 1895



Kmečka ohcet pri Zlatorogu,
Dunaj, 1908.



ALJAŽEVCI

Aljaževi prijatelji in sodelavci, ki jih odlikuje načelnost, vztrajnost, odločnost, ljubezen do glasbe, gora in do slovenskega jezika in naroda.



ANTON FOERSTER

(20. december 1837, Osenice, Češka – 17. junij 1926, Novo mesto)



Wikipedia



<priloga Cerkvenega glasbenika, 1885, Pri jaslicah
<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-ML35Z8YB/?euapi=1&query=%27keywords%3dcerkveni+glasbenik%2c+1885+priloga%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25>

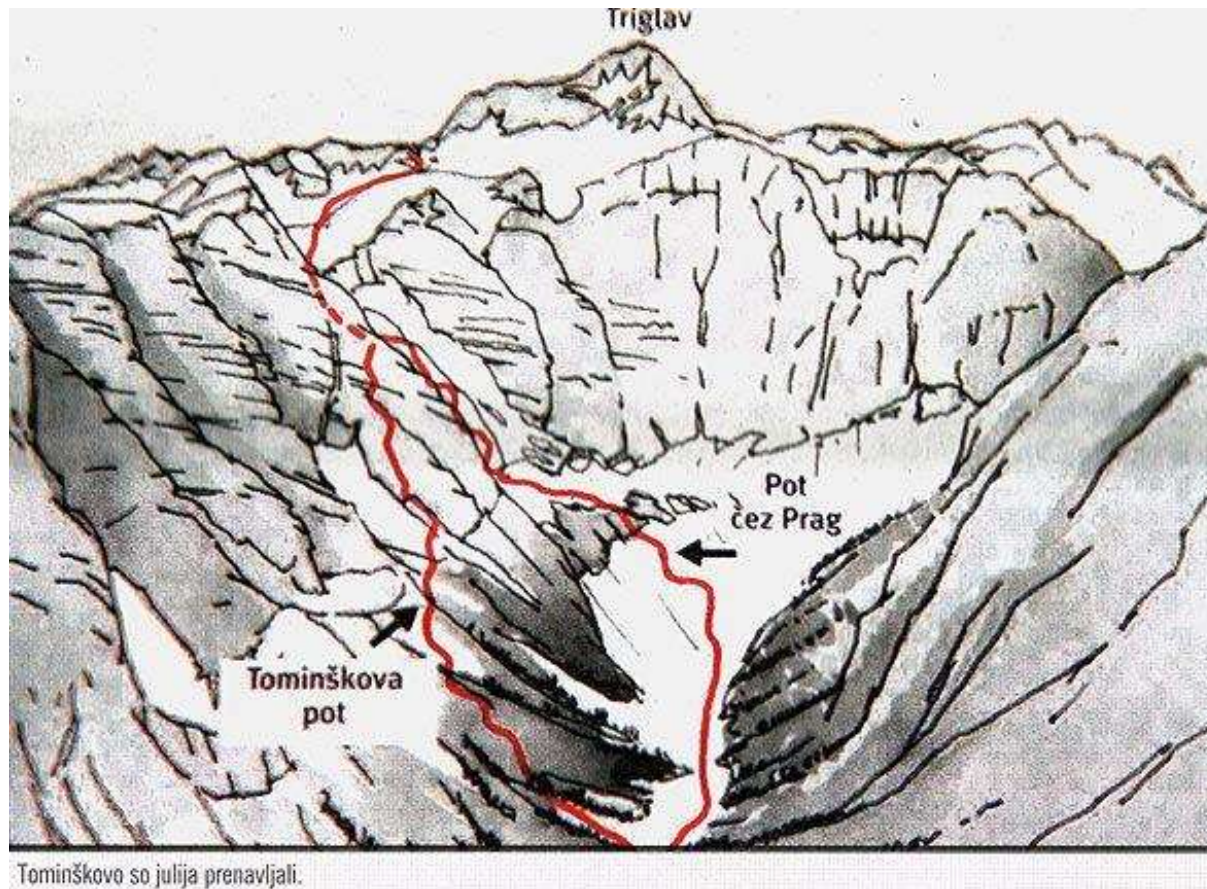
DR. FRAN TOMINŠEK
(26. november 1868, Slatina – 23. marec 1943, Ljubljana)



Za odprtje
najeli
fotografa
Gregorca
iz
Ljubljane.

**SAMO Z
VODNIKOM,
SPD**

(za nedeljske
obiskovalce
Šmarne gore,
1903)



Iz arhiva Franca Ekarja.





Osrednji odbor SPD, dr. Fran Tominšek in Josip Pretnar
(od 1931 novi predsednik SPD).
(Fototeka Slovenskega planinskega muzeja, GMJ)

1926, odlikovanje kralja Aleksandra I, državni red Svetega Save III. stopnje

1928, Red Belega leva, češki predsednik Masaryk

1939, 70. letnica, SPD proslava in zahvalni govor v hotelu UNION v Ljubljani



JANKO MLAKAR
(25. junij 1874, Železniki – 11. avgust 1953, Ljubljana)





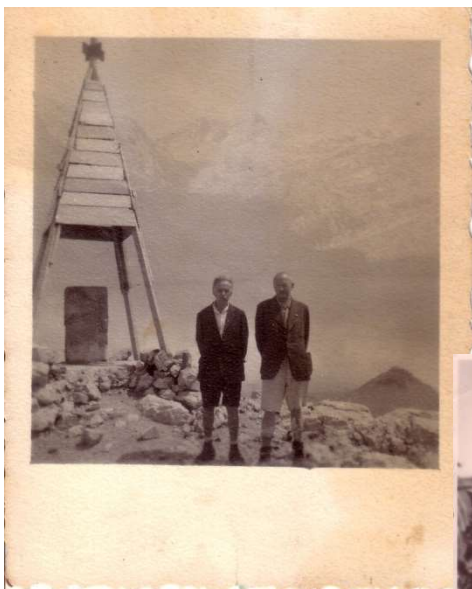
Janko na Triglavu.

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja, GMJ

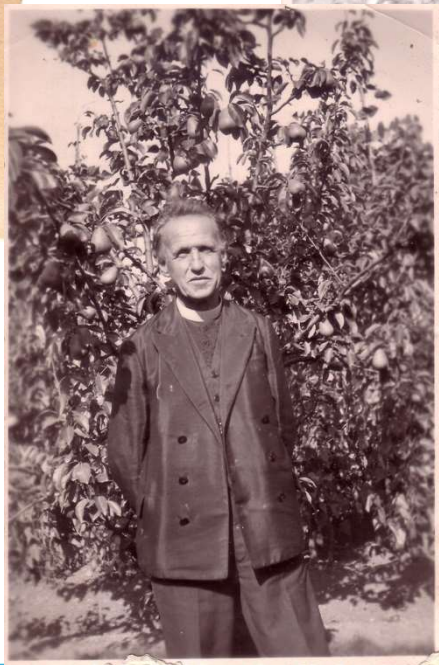


Janko Mlakar in planinski prijatelj
Lojze Cilenšek, duhovnik.





Janko Mlakar in Josip
Wester na Bogatinovem
sedlu, avgust 1948.



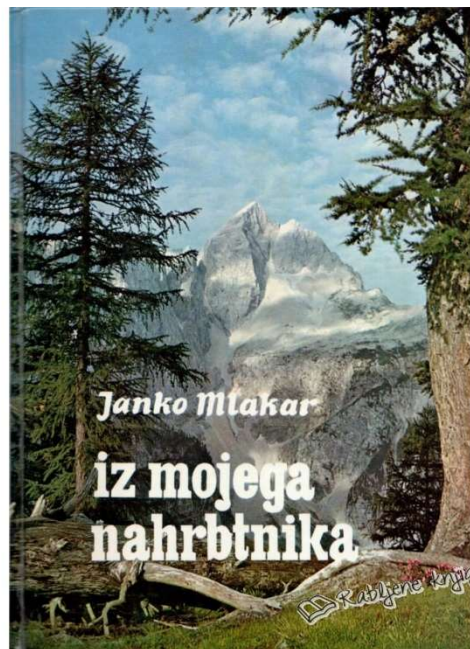
S skupino žensk v gorah.

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja, GMJ

V **Visokih Turah** se je povzpел na Grossglockner, Grossvenediger, Hochalmspitze, Grosses Wiesbachhorn, Dreierherrenspitze in Hochgall, v **Zillertalskih Alpah** pa na Hochfeiler in Olperer, v **Stubajskih Alpah** je bil na Zuckerhütlu, v **Ötztalskih** na Weisskuglu, v skupini Ortlerja je splezal nanj in tudi na sosednjo Königsspitze, v **Severnih apneniških Alpah** pa na Zugspitze, Watzmann, Hochkönig in Dachstein.

V **Dolomitih** se je udeleževal nekoliko manj, od večjih vrhov se je povzpел le na Piz Boè.

Višek njegovih pohodov v Alpe pa pomenijo uspešni vzponi na **štiritisočake Jungfrau v Bernskih Alpah, Dufourspitze v Monte Rosi, Matterhorn v Valiških Alpah in po več poskusih tudi Mont Blanc.**

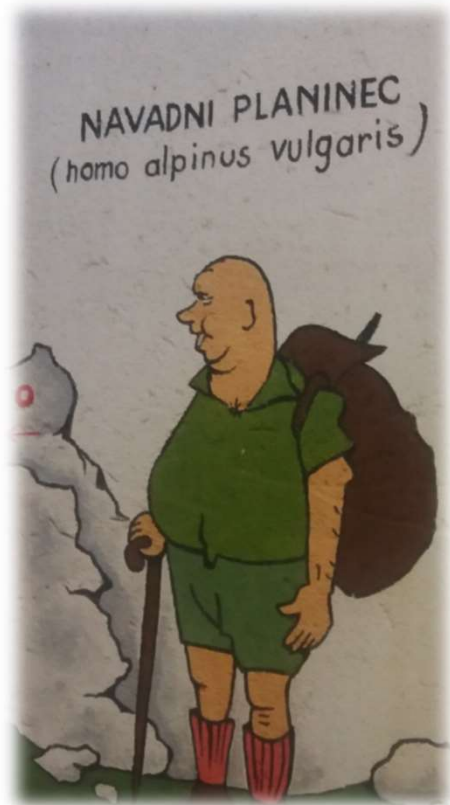


NEKAJ IZ MORFOLOGIJE IN BIOLOGIJE PLANINCEV po Mlakarju



Gostilna Planinc, Bled

NEKAJ IZ MORFOLOGIJE IN BIOLOGIJE PLANINCEV po Mlakarju



Ob 70-letnici zapisal: "Kar sem spisal, je tako in prav res tako resnično, kot sva si v tem oziru resnica in jaz popolnoma brat in sestra, ki se ljubita po bratovsko, akoravno se tu in tam malo sporečeta."

Prijelo se ga je ime **hudomušni Janko**, čeprav je o sebi dejal, da je, da je resen človek, ki se nagiba celo k sentimentalnosti in melanholiji.

Od kod potem ta humor?

"Vesel sem v družbi, šaljiv v predavanjih in spisih zgolj iz ljubezni do bližnjega. Ljudje bi radi slišali kaj veselega in kratkočasnega, jaz jim pa ustrezem, ker jim ne morem odreči."



Josip Tominšek, 1934 o njem:

Vse ga je bralo, tudi visoki inteligentniki so se mu radi muzali; saj njegova šala, dasi ni vedno izbiral besed, ni nikoli žalila in je bila dostojna za vsako družbo. Postal je izredno popularen. Prav tako se je priljubil kot predavatelj, najprej v ožjih planinskih krogih (že leta 1902 npr. o svojih turah po tirolskih ledenikih, na Jalovec in Razor), pozneje pred splošnim občinstvom; še preden odpre usta, so mu poslušalci pripravljeni na – smeh. Res ima Mlakar izreden dar šaljive iznajdljivosti; kakor se je staremu

Ovidiju vsak stavek pretvoril v pesniški stih, tako zna Mlakar pri vsakem izreku in dogodku pogoditi kako šaljivo plat. Pa vendar ne dobite lahko tako resnega, preudarnega in v nazorih strogega moža, nego je on; samo da to resnost javno kaže le tedaj, kadar je to potrebno in uspešno; resen razgovor z njim je pravi užitek, njegova šala je Horacijev *ridentem dicere verum* (smehljaje povedati tudi bridko resnico, op. a). Kadar se mu je zdelo, pa je v svojih spisih tudi zelo resno povedal svoje."



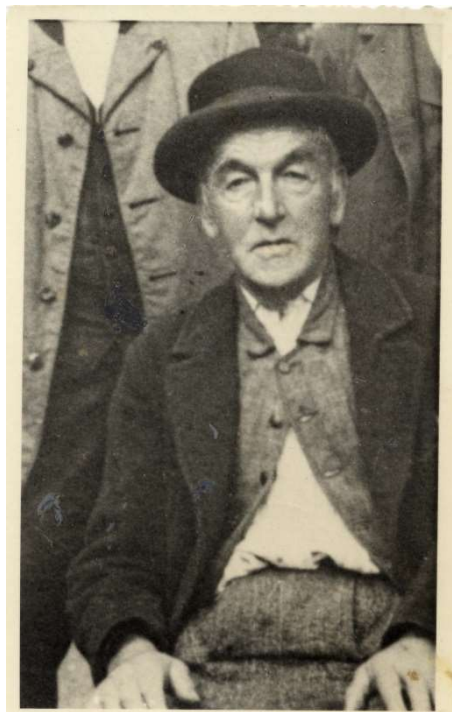
"Rad bi živel še toliko časa, da bi se Bogu v triglavski kapelici kot zlatomašnik zahvalil za vse lepe ure, ki sem jih preživel v gorah."

Zlato mašo je dočakal leta 1947, a ne na Kredarici, temveč v ljubljanski Šempetrski cerkvi.

Umrli je v Ljubljani, 11. avgusta 1953.



JANEZ KLINAR POŽGANČ
(18. oktober 1843 - 10. marca 1926, Mojstrana)



„Razumen, skromen, zvest, varčen,
priden, trezen.“

Fototeka Slovenskega planinskega muzeja, GMJ



V župnijsko kroniko mu je Aljaž zapisal:
„Imel sem poštenega delovodjo vrlega Požganca (Janeza Klinarja) iz
Mojstrane, na katerega sem se zanesel. Tega bom težko zapustil, ko gre v
pokoj leta 1912.“

Napisal mu je nekrolog v katerem se mu je zahvalil za zasluge na Triglavu
kot vodniku, nadelovalcu poti in delovodji:

**„Bil je delovodja, poštenjak, katerega je čislal vsak,
kar stavb je sivega Triglava, vse kličejo Požgancu slava!“**



ODMEV V DANAŠNJI ČAS



ALJAŽ SKOZI OČI POŽGANCA

Idejna zasnova animiranega vodenja: Elizabeta Skumavc
Besedilo: Elizabeta Skumavc in Natalija Štular
Režija in organizacija: Natalija Štular
Požganc: Bojan Dornik, Marcel Gomboc
Kustosinja: Natalija Štular

Aljaž:

„Moj namen pa je, široke kroge navdušiti za lepo, vzvišeno planinstvo. Kako se mi bo to posrečilo?“
„Ko sem bil zadnjič na Češkem v Homotovu, kjer je nekaj mesecev prej Kneipp predaval, so mi rekli, da sem podoben Kneippu. Pa druge podobnosti menda ni med nama, kakor da imava oba veliko bučo. Pač pa je sorodnost med kneippanjem in turistiko; kajti **oboje poživi telo in duha. Oboje odganja iz telesa tiste neslane gosposke bolezni: nervoznost (po kmečko: sitnost, puščoba), zastajanje telesnih sokov, zlato žilo, zaprte vetrove in tisoč drugih bolezni, ki jim negospodski človek še imena ne ve. Nekaj dni bivaj v čistem, prostem, neokuženem planinskem zraku, kjer ni nobenih nalezljivih bacilov, in vrnil se boš čvrst mladenič, pomlajen vsaj za 10 let.**“

ČE SE PO RAVNEM IZPREHAJAŠ, IMAJO LE NOGE DOBIČEK, ČE PA ZLEZEŠ NA GORO, VSI UDJE“



<http://www.hribi.net/slika.asp?razmerekomentar=326057>



<https://siol.net/sportal/naj-planinska-koca/novi-oskrbnik-triglavskega-doma-na-kredarici-sanitarije-so-res-tezava-nekulturno-vedenje-nekaterih-planincev-pa-sokantno-422983>



<http://www.pdprealje.si/2019/08/21/porocilo-triglav-2864m-2/>

HVALA ZA POZORNOST.

